

Dr. Livija Knaflič

DRUŽINSKO BRANJE

Kaj je družinsko branje?

Družinsko branje je branje otrokom v družinskem okolju. Lahko jim berejo starši, starejši sestre in bratje, stari starši ali drugi odrasli, ki živijo v družini. Za družinsko branje je značilno, da sodelujeta dva rodova (generaciji). Na ta način v družini zrastejo mladi bralci.

Branje otrokom ima v našem okolju dolgo tradicijo. Razvilo se je iz pripovedovanja. Ljudje so si pri skupinskem delu (ličkanju koruze, trgatvi) pripovedovali zgodbe, ki so se sčasoma spreminjale, a so v njih ostajale temeljne resnice in vrednote. Pripovedovanje resničnih zgodb in ljudskih pravljic mlajšim rodovom ohranja spomin na pretekle dogodke. V ljudskih pravljicah so vtkana splošna človeška spoznanja in modrost prejšnjih generacij. Namenjena so mladim in manj mladim, da se iz njih učijo o življenju.

Zapisovanje pripovedi in pisanje knjig je veliko ljudskega izročila obvarovalo pred pozabo. Z razvojem založništva so knjige postajale dostopne širšemu krogu bralcev. Nekateri si knjige lahko kupijo, a zahvaljujoč razvejani mreži knjižnic so se knjige za izposajo približale bralcem, tako v mestih kot na podeželju.

Napredek tehnologije (računalniki, pametni telefoni itn.) omogoča zelo hiter in učinkovit dostop do informacij in knjiga z njim večkrat ne more tekmovali.

Ne glede na razvoj računalniških pripomočkov

ostaja branje otroku pomemben prispevek h kakovostni vzgoji.

V čem je vrednost branja otroku?

S poslušanjem se otrok uči knjižnega jezika in bogati besedni zaklad. Vsaka družina ima svoj način pogovarjanja, a ne premore takšnega besednjaka in načinov izražanja, kot se pojavljajo v

knjigah. Bogat besedni zaklad bo otroku olajšal vstop v šolo in sledenje pouku.

Če ima predšolski otrok priložnost brskati po knjigah, bo že pred vstopom v šolo spoznal veliko črk in njihove različne oblike (majhne in velike, pisane in tiskane črke). Prav tako si bo pridobil vedenje o pismenosti, na primer, da lahko zapišemo vse, kar govorimo, da za vsak glas obstaja znak, to je črka, da pri nas pišemo od leve proti desni in od zgoraj navzdol ipd. Mimogrede bo pridobil še veliko drugega znanja, ki ga bo bolje pripravilo za učenje branja in pisanja.

Knjige vsebujejo nešteto različnih vsebin, dogodkov, opisov krajev, ves svet je v njih. Otroku tega s pripovedovanjem ne moremo prenesti, ker nimamo tolikšnega znanja. Več znanja nam olajša razumevanje sveta in nam pomaga, da se v njem lažje znajdemo. Vsebine v otroških knjigah vzbujajo pri otrocih različna čustva: strah, veselje, žalost, jezo. Otrok se vživlja v knjižne junake in odziva na čustveno dogajanje. Iz načina, kako se bo odzval, bomo lahko spoznavali njegovo čustvovanje. Branje zgodb je priložnost za pogovor o lastnih čustvih, občutkih, za učenje izražanja in obvladovanja čustev. Boljše medsebojno poznavanje izboljšuje odnose med družinskimi člani.

Nekatere knjige obravnavajo občutljive pa tudi boleče vsebine, kot so odraščanje, izguba, smrt, razveza, posvojitve, o katerih se z otrokom težko pogovarjamo. Ob knjigi in kakšni tuji zgodbi se je včasih lažje pogovoriti tudi o svojih težavah. Nekatere knjige znajo problem predstaviti in približati otroku bolje od odraslih.

Branje otroku koristi tudi drugim družinskim članom. Med branjem obnavljajo in bogatijo svoje znanje, o prebranih vsebinah se lahko pogovarjajo vsi v družini. Otroci radi posnemajo svoje starše. Če vidijo brati svoje starše, bodo tudi sami posegli po knjigi.

Med branjem smo si telesno blizu. Otrok čuti, da mu posvečamo pozornost in da je za nas pomemben. Čim mlajši je otrok, bolj mu je pomembna bližina odrasle osebe. To mu ustvarja občutek varnosti in povezanosti.

Primeren besedni zaklad in temeljno znanje o svetu, ki otroka obkroža, sta predpogoj za uspešen začetek in potek šolanja.

Družine se različno posvečajo branju

Družine se med seboj razlikujejo po izkušnjah z branjem in bralnih navadah.

Starši, ki so odraščali v družinah, kjer se je veliko bralo in so bile knjige dostopne na domačih policah, so dobesedno rastle s knjigo. Njim je branje pomemben način za preživljanje prostega časa in za sprostitev. Z lahkoto se znajdejo v knjigarni in v knjižnici, ker so bili večkrat tam. Med njimi prevladujejo bolj izobraženi starši, ki so z dolgotrajnim šolanjem, pogosto tudi s poklicem, ki ga opravljajo, večino branja ohranjali in izpopolnjevali. Starši berejo različne vsebine, to je odvisno od njihovih interesov. Nekateri berejo leposlovje, poznajo veliko knjižnih del in si znajo poiskati knjižne novosti. Nekateri berejo dnevni tisk, priročnike, ki jim pomagajo pri delu in konjičkih, ne berejo pa leposlovja.

So tudi starši, ki knjig ne berejo in prosti čas preživljajo drugače. Branje in knjige so bili navzoči v njihovem življenju samo v času šolanja. Ko so začeli svojo delovno pot, so druge dejavnosti zapolnile njihov čas. Veščine in navade, ki jih opustimo, začnemo postopoma izgubljati.

Običajno imajo najmanj izkušenj z branjem starši, ki so se šolali kratek čas (manj kot deset let). Niso odraščali s knjigo, svet so spoznavali drugače, izkustveno. Med njimi so mnogi živeli in živijo v težkih pogojih ter se vsakodnevno soočajo z revščino. Kot starši so obremenjeni z zagotavljanjem osnovnih življenjskih pogojev in največkrat nimajo časa za svoje otroke.

V posebnem položaju so družine priseljencev. To nikakor ni enotna skupina družin, saj se razlikujejo po tem, zakaj in kdaj so se priselili, v kakšno okolje so prišli, v kakšni meri obvladajo slovenščino itn. Njihovi otroci so soočeni z drugačnim kulturnim okoljem in šolanjem v drugem jeziku. Te družine po prihodu v Slovenijo potrebujejo več let, da se znajdejo in prebrodijo različne prilagoditvene težave.

Za družine, ki nimajo izkušenj z branjem, je zelo dobrodošla

spodbuda iz knjižnic. Dejavnosti v knjižnici lahko otroku približajo knjižne vsebine in branje, otroci bodo kot udeleženci v različnih dejavnostih pridobili na usvajanju slovenščine kot maternega ali drugega jezika, če so priseljenci. Knjižnica lahko v svoje dejavnosti vključi starše ali celo družino. Iz lastnih delovnih izkušenj vem, da starši radi sprejmejo pomoč, če je prilagojena njihovim potrebam.

Starši za svoje otroke želijo več izobrazbe, kot jo imajo sami, in vedo, da je pot do izobrazbe tlakovana z branjem v šoli in doma.

Mnogi bi radi pomagali otrokom pri šolskem delu, a ne vedo, kako.

Nekaj nasvetov za branje:

Otroku lahko začnemo brati zelo zgodaj. Ko dojenček zmore dobro sedeti, mu lahko kažemo igralne knjige, ki vsebujejo tudi prvine igre. Kasneje preidemo na slikanice; najprej z manj, postopoma pa z več besedila. Z otrokovim razvojem povečujemo zahtevnost beril. Mlajšemu otroku beremo krajši čas, sicer pa trajanje branja vedno prilagajamo posamezniku. Otroku lahko beremo vedno, kadar nas želi poslušati, tudi takrat, ko že zna brati.

Različni otroci imajo radi različne knjige. Upoštevati je treba otrokovo starost, razvoj, spol. Otroke lahko zanimajo pravljice, poučne knjige o živalih, rastlinah, zgodovini, strojih itn. Nekatere pritegnejo rime v pesmih ali uganke. Pri izbiri knjig je prav, da sledimo otrokovim interesom. S tem ga bomo pridobili za poslušanje.

Branje lahko nadgradimo s pogovorom o prebranem. Tako starši lahko preverimo, kaj si je otrok zapomnil, kako je razumel vsebino, in med pogovorom pojasnimo tisto, česar ni dojel. Med pogovorom bo razmišljal o vsebini. Spodbujajmo ga, da ustvari svoje mnenje in kritičen odnos do prebranega.

Vsi otroci ne marajo, da jim beremo. Otroci lahko poslušajo različno dolgo, ne glede na njihovo starost. Ne silimo jih k poslušanju. Če otroka knjige ne zanimajo, mu lahko ponudimo kaj

drugega: televizijo, kino, lutkovno gledališče. Tako kot pri branju je pomembno, da zraven sodelujemo in se pogovorimo o tem, kar smo gledali.

Branje lahko nadomestimo s pogovorom in pripovedovanjem.

Otroku lahko pripovedujemo o našem otroštvu, igrah, šolanju ter zgodbe o naših družinah. To imajo otroci zelo radi. Tudi otrok nam lahko pripoveduje o svojih opravih in dogodkih. Naučil se bo izbirati vsebino, ločiti pomembno od manj pomembnega, spoznal bo, da isto zgodbo lahko povemo na različne načine.

Dobro je, če ima otrok svoj kotiček na knjižni polici in nekaj svojih knjig. Z nakupovanjem knjig ni treba pretiravati. Knjige se lahko izposojajo med sorodniki in prijatelji. Do knjig za otroke lahko pridemo tudi v knjižnicah. Pri nas imamo gosto mrežo dobro založenih knjižnic, v katerih je osebje usposobljeno za otroško književnost in lahko staršem svetuje pri izposoji knjig. Namreč, kljub velikemu številu knjig za otroke niso vse knjige kakovostne in se je pri izbiri knjig vredno posvetovati.

Nekatere starše skrbi, da ne znajo lepo glasno brati. Vsak naj bere tako, kot zna. Otrok je osredotočen na vsebino, pomembno mu je, da smo skupaj in da se mu posvečamo.

Pri družinskem branju je pomembno, da se prilagajamo otroku,
da je skupno branje zanimivo in zabavno.
Iz drobtinice prisile bo zrasel velikanski odpor.

Pri spodbujanju družinskega branja imajo knjižnice nenadomestljivo vlogo. Knjižničarji so lahko s svojim strokovnim znanjem, poznavanjem otroške in mladinske književnosti v oporo različnim družinam pri njihovih prizadevanjih za spodbujanje branja. Na razpolago imajo veliko gradiva in izvajajo različne dejavnosti, s katerimi prispevajo k razvoju branja, ki je ključna

veščina za šolanje, delo in življenje v današnjem času. Knjižnica omogoča prost dostop do knjižnega gradiva, poleg posveta z osebjem omogoča tudi stik z drugimi družinami. Družinsko branje, ki ga spodbujajo knjižnice, sloni na prosti izbiri knjig in obvezno šolsko branje dopolnjuje z branjem iz užitka.

Med različnimi navadami, ki jih hote ali nehote prenašamo na svoje otroke, so tudi bralne navade. Zato, starši, berite vašim otrokom. Navadili jih boste prebrati, kar potrebujejo za vsakdanje življenje, ali se ob branju sprostiti, ko bodo to potrebovali.

Krog družinskega branja je sklenjen takrat, ko otroci samostojno izbirajo in prebirajo knjige in jih predlagajo starejšim družinskim članom v branje.